УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/38-1-31>**Тетяна КИРИЧЕНКО,**
*orcid.org/0000-0002-9160-2124*кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного університету
(Суми, Україна) honey11t@ukr.net**Тетяна РІДЕЛЬ,**
*orcid.org/0000-0002-6980-7975*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
Сумського національного аграрного університету
(Суми, Україна) tridel@ukr.net

МОТИВАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ АСПЕКТ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглядається питання мотивації під час вивчення іноземної мови студентами економічних спеціальностей, її вплив на формування конкурентоспроможного фахівця. Визначається важливість вивчення іноземної мови в умовах глобалізації та розвитку міжнародних відносин. Розвиток економіки, туризму, створення міжнародних корпорацій, міжнародні програми обміну, академічна мобільність – це все ті процеси, які сприяють зростанню вимог до рівня володіння іноземною мовою. Англійська мова стала панівною мовою, адже це мова цифрових технологій, науки, міжнародної торгівлі. Англійська мова є академічною вимогою для вступу до магістратури із 2021 року (наказ Міністерства освіти від 2020 року). Усі ці виклики зьогодження спонукають до створення позитивної мотивації до вивчення іноземної мови. У статті схарактеризовано дефініції поняття «мотивація» з погляду науковців, що дозволило зробити висновок, що мотивація може розглядатися різнопланово, а саме як сукупність чинників або як процес діяльності. Метою статті є розгляд проблеми мотивації до вивчення англійської мови у студентів економічних спеціальностей.

Іноземна мова як академічна складова частина навчального процесу виходить на перший план, але для деяких студентів її опанування може виявитися занадто складним процесом. Тому розглянуто мотивацію як основну рушійну силу у вивченні іноземної мови та відзначено, що мотиви належать до суб'єктивного світу людини, визначаються його внутрішніми мотивами. Звідси всі труднощі виклику мотивації – людина зможе вивчити іноземну мову, якщо тільки сама відчує необхідність у цьому, тобто буде мотивована.

Для вивчення питання мотивації студентів до навчання було проведене дослідження на базі Сумського національного аграрного університету серед груп студентів економічного факультету, виявлено залежність рівня внутрішньої мотивації студентів від вікових особливостей, рівня освіти та практичного застосування навичок іноземної компетенції.

Неперервний процес вивчення іноземної мови, створення позитивної мотивації до її вивчення, професійна спрямованість сприятимуть підготовці конкурентоспроможного фахівця.

Ключові слова: внутрішня та зовнішня мотивація, комунікація, створити взаємозв'язок, компетентність, діагностична методика.

Tetiana KYRYCHENKO,
*orcid.org/0000-0002-9160-2124*Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Foreign Languages
Sumy National Agrarian University
(Sumy, Ukraine) honey11t@ukr.net**Tetiana RIDEL,**
*orcid.org/0000-0002-6980-7975*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign Languages
Sumy National Agrarian University
(Sumy, Ukraine) tridel@ukr.net

MOTIVATION AS A KEY ASPECT IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING BY STUDENTS OF ECONOMICS

The article considers the issue of motivation while teaching and learning the foreign language by students of economics and its influence on the formation of a competitive specialist. The importance of learning the foreign language in the context of globalization and the development of international relations is determined. Economic development, tourism,

the creation of international corporations, international exchange programs, academic mobility are the processes, that contribute to the growth of requirements for the level of foreign language proficiency. English has become the dominant language, because it is the language of digital technology, science, international trade. English is an academic requirement for admission to the master's program from 2021 (Order of the Ministry of Education, 2020). All these challenges of today raise the question of creating a positive motivation to learn the foreign language. The article describes the definition of "motivation" from the point of view of scientists, which leads to the conclusion that motivation can be considered in different ways, namely as a set of factors or as a process of activity. The purpose of the article is to consider the problem of motivation in learning English by students of economic specialties.

Foreign language as an academic component of the educational process becomes the key point, but it may be too difficult for some students to master it. Therefore, considering motivation as the main driving force in foreign language learning, it is noted that motives belong to the subjective world of a person and are determined by his internal motives. A person will be able to learn the foreign language if only he feels the need for it and will be highly motivated.

The study was conducted on the basis of Sumy National Agrarian University among groups of students of the Economics Faculty which was aimed to define the students' motivation to the foreign language learning. It revealed the dependence of internal students' motivation on age, level of education and practical use of foreign language skills.

The continuous process of learning the foreign language, creating a positive motivation to learn it, professional orientation will contribute to the training of a competitive specialist.

Key words: *intrinsic and extrinsic motivation, communication, forge relationship, competence, diagnostic methodology.*

Постановка проблеми. Характерними рисами сучасного суспільства є глобалізація, активний розвиток міжнародної співпраці. Процеси євроінтеграції спонукають до якнайшвидшого доведення освіти до рівня міжнародних стандартів, вони є неминучими та впливають на кожну зі сфер суспільного життя – напрям розвитку країни спричиняє зміни як в економічній та соціальній, так і в освітній сфері (Кириченко, Рідель, 2020: 245). Система освіти України зазнає якісних змін – відбувається модернізація концепції самої освіти, уведена в дію дворівнева система підготовки фахівців, упроваджуються нові технології й інноваційні методики. Освітня реформа визначає володіння іноземною мовою як одну із ключових компетенцій, значить, мова сама собою не є основним об'єктом вивчення, а являє собою незамінний засіб комунікації. Сучасне розуміння повноцінного володіння іноземною мовою має на меті формування професійної іншомовної компетенції. Очевидно, що тільки люди, які мають належний рівень професійної підготовки, знання іноземної мови, будуть конкурентоспроможними та зможуть досягти успіху. Загальновідомим є факт, що саме англійська мова – на першому місці серед затребуваних іноземних мов на ринку праці. Вищі навчальні заклади ставлять перед студентами серйозні цілі та виклики щодо вдосконалення іншомовної комунікативної компетенції, необхідної для здійснення професійної діяльності. Досягненню цих цілей слугує мотивація, яка є основним джерелом активності студентів та впливає на рівень знань з іноземної мови.

Аналіз досліджень. Теоретичною основою для вивчення природи мотивів є праці найвидатніших закордонних авторів у цій галузі – Р. Гарднера та В. Ламбера (Gardner, Lambert, 1972), їхніх колег і послідовників. Р. Гарднер і В. Ламбер запропонували своє бачення того, що мотивація стосується

зусиль, які студенти докладають до вивчення іноземної мови в результаті своїх потреб або бажання її опанувати. Передбачається, що зусилля, які студенти готові витратити, допоможуть їм у її засвоєнні. Р. Гарднер і В. Ламбер також вважають, що інтегративна мотивація є потужнішою за своїм ефектом, ніж інструментальна мотивація. Г. Гард (Gard, 2001: 86) дає визначення мотивації як усьому, що керує, визначає та підтримує людську поведінку. Р. Боумен (Bowman, 2007: 84) визначає мотивацію як просту самозосередженість.

Український педагогічний словник (Гончаренко, 2017: 217) містить визначення мотивації як системи мотивів або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки.

The Oxford Dictionary (The Oxford Dictionary, 2008: 242) надає визначення поняттю мотивації як причині або низки причин для дії або поведінки певним чином. Р. Майер (Mayer, 2011: 302) визначив мотивацію «як внутрішній стан, який ініціює та підтримує цілеспрямовану поведінку». Це пізніше визначення краще підкреслює, як ми сьогодні розглядаємо мотивацію. Те, що рухає людину до досягнень взагалі та до досягнень певної мети, цілі. Ми маємо тут два визначення, перше – широке, а пізніше більш конкретне. Унікальним у визначенні Р. Майера є те, що воно передбачає, що кожна людина незалежна у своїх мотиваціях для досягнення певної мети, і це внутрішній процес, який не тільки викликає рух, але і запускає двигун, який утримує досягнення мети рухатися вперед.

Дослідження й аналіз літератури дозволяють зробити висновок, що мотивація може розглядатися різнопланово, а саме як сукупність чинників або як процес діяльності.

Мета статті – розглянути проблему мотивації до вивчення англійської мови у студентів економічних спеціальностей, визначити особливості її формування.

Виклад основного матеріалу. В епоху глобалізації всіх сфер суспільного життя проблема мотивації у вивченні іноземних мов стає надзвичайно актуальною. Глобалізація передбачає зростання ролі особистих контактів людей, отже, міжнародної (міжнаціональної) комунікації, яка вимагає знання іноземної мови. Іноземна мова стала одним із головних чинників як соціально-економічного, так і загальнокультурного прогресу суспільства. Вона виконує величезну роль у формуванні особистості і підвищенні рівня освіти, адже за її допомогою можна отримати безпосередній доступ до духовного багатства іншої країни, отримати можливість безпосередньої комунікації із представниками інших народів. Тому не дивно, що останнім часом у нашій країні істотно виріс інтерес до іноземних мов, передусім до англійської. Тепер знання двох і більше мов – це безсумнівний атрибут будь-якої сучасної високоосвіченої людини. Володіння іноземною мовою стало справжньою потребою, без нього вже неможливо влаштуватися на високооплачувану роботу і побудувати успішну кар'єру, не можна отримати ступінь магістра. Нові політичні та соціально-економічні зміни в Україні за останні десятиліття, її прагнення активно і плідно співпрацювати з Європою, Америкою й іншими країнами значним чином вплинули на розширення функції іноземної мови як предмета і привели до переосмислення мети, завдань і змісту навчання іноземних мов. Відкриття кордонів, розширення міжнародного співробітництва та міжнародних контактів вимагають нині більш глибокого володіння іноземною мовою.

Усе це істотно підвищує престиж предмета «іноземна мова» як освітньої дисципліни вишу. І тут поняття мотивації виходить на перший план. Звичайно, проблема вмотивованості в навчанні виникає щодо кожного предмета, але особливо гостро вона проявляється у вивченні іноземної мови. Оскільки специфіка предмета вимагає від студента наявності певної бази і комунікативних здібностей. Нерідко це викликає у студентів складності, вмотивованість зникає. Розглядаємо мотивацію як основну рушійну силу у вивченні іноземної мови і відзначимо, що мотиви належать до суб'єктивного світу людини, визначаються його внутрішніми мотивами. Звідси всі труднощі виклику мотивації – людина зможе вивчити іноземну мову, якщо тільки сама відчує необхідність у цьому, тобто буде мотивована (Каплінський, 2015: 81).

Аналіз особливостей професійної діяльності економіста натеper дозволить зробити висновок про розширення функцій, завдань та вимог, які йому пред'являють. Професійна мобільність май-

бутнього спеціаліста економічного профілю – це якість, яка інтегрує в собі певну сукупність компетенцій, які допоможуть йому реалізувати активну професійну позицію. Сюди можна додати і знання можливостей професійної мобільності, професійного розвитку, володіння теоретичними знаннями в галузі економічних наук, ділове та професійне спілкування, роботу з використанням сучасних інформаційних та комунікативних технологій. Мобільність являє собою конкурентну перевагу спеціаліста в умовах конкурентного глобального ринку праці та вважається ресурсною характеристикою в освіті та на ринку праці. Знання іноземної мови допоможе створити конкурентного спеціаліста, але для цього необхідні умови, студент повинен мати високий рівень мотивації до її вивчення.

Першочерговим завданням сучасного освітнього процесу є не тільки передача інформації, але і мотивування студентів до навчально-пізнавальної діяльності, самоосвіти. Водночас варто пам'ятати, що у формуванні мотивації відіграють роль різні аспекти, а саме: конкретна соціально-економічна (політична) ситуація у країні вивчення іноземної мови, особливості рідної мови і культури, національна специфіка мотиваційної сфери особистості; об'єктивні чинники: вік, стать, емоційна стійкість, наявність сучасних технологій, кількість навчальних годин, дистанційна форма навчання (наприклад, пов'язана з форс-мажорною ситуацією у світі). Можна навести ряд мотивувальних чинників, які спонукатимуть до вивчення іноземної мови. Для майбутніх спеціалістів це насамперед можливість успішного професійного росту, можливість продовження навчання за кордоном, доступ до інформації (участь у міжнародних конференціях, форумах, семінарах), наукової літератури, задоволення власних амбіцій та прагнення до саморозвитку, відсутність мовного бар'єра (Все про вивчення мов, 2013).

Як уже було зазначено, проблема мотивації є складною та багатогранною. Варто зупинитися на найважливіших аспектах для формування стійкої позитивної мотивації до вивчення іноземної мови. Значущу роль у формуванні та розвитку мотивації відіграє зміст навчального процесу. Мотиваційний вплив може чинити не будь-який навчальний матеріал, а лише той, інформаційний зміст якого відповідає потребам студентів. Використання автентичних матеріалів, підручників таких видавництв, як Pearson, MM Publications, Oxford University press, у навчальному процесі, застосування інформаційних технологій допомагає в опануванні іноземної мови, але водночас варто пам'ятати, що процес вивчення може не бути цікавим, якщо спосіб організації

навчального процесу буде недосконалим. Зміст навчального матеріалу повинен бути мотивованим на те, що він є актуальним, інформативним, особистісно значущим і спрямованим на вирішення комунікативних завдань. У такому разі буде створена основа для змістовних мотивів навчальної діяльності.

Для вивчення питання мотивації студентів до навчання та їхньої мотиваційної поведінки було проведено дослідження на базі Сумського національного аграрного університету серед груп студентів економічного факультету:

– 1 курс (освітній рівень «бакалавр») – навчальна дисципліна «Іноземна мова за професійним спрямуванням»;

– 1 курс (освітній рівень «магістр») – навчальна дисципліна «Ділова іноземна мова».

Для опитування були обрані здобувачі вказаних освітніх рівнів для того, щоб побачити, наскільки зміниться мотивація до вивчення іноземної мови у процесі навчання й опанування професійно орієнтованих дисциплін. Студенти навчального закладу 2–3-х курсів мають змогу (за бажанням, на платній основі) проходити курс із вивчення іноземної мови (за вибором) поглиблено. Також здобувачі освіти мають можливість проходження сільськогосподарської практики за кордоном. Навчання проводиться з використанням підручників видавництва Pearson різних рівнів. Під час дистанційного навчання заняття проводяться на платформах Google meet, Zoom та в системі Moodle.

Для проведення опитування студентам були запропоновані анонімні анкети з питаннями, поданими в таблиці, та можливістю вибрати декілька варіантів тверджень. Усього в анкетуванні взяли участь 60 студентів, по 30 із кожного курсу.

За результатами опитування можна зробити висновок, що студенти 1-го курсу (бакалавр) мають нижчий рівень мотивації щодо вивчення іноземної

мови та її використання у своїй професійній діяльності. Звичайно, є багато чинників, які впливають на такі результати, це й емоційна стійкість, і вікові особливості, вікові психологічні характеристики, дистанційна форма навчання, можливо, і сам зміст навчального процесу. Водночас 75% студентів освітнього рівня магістра впевнені в тому, що знання іноземної мови буде основою успішної професійної діяльності. Зміна показників внутрішньої мотивації в цій групі може бути пов'язана з тим, що деякі студенти вже мали можливість пройти практику за кордоном, деякі працюють і відчувають необхідність у набутті знань з іноземної мови та її використанні в конкретних професійних ситуаціях.

Висновки. Однією з необхідних та важливих навичок людини є здатність спілкуватися з іншими людьми. Активізація іншомовних компетентностей студентів, майбутніх економістів, підготовка їх до здійснення професійної діяльності з використанням іноземної мови, постійна мотивація є основними завданнями. Глобальність цього завдання збільшує відповідальність як студентів, так і викладачів. Вивчення іноземної мови – це довготривалий процес, який вимагає високого рівня мотивації, упевненості та терпіння для отримання якісного результату. Успішний початок вивчення іноземної мови студентами перших курсів у вищому навчальному закладі сприятиме створенню мотивації до її подальшого вивчення, і в цьому значна роль правильної організації навчального процесу, професіоналізму викладачів. На основі вищевикладеного можна стверджувати, що неперервний процес вивчення іноземної мови, професійна спрямованість і автентичність навчальних матеріалів, можливість застосування своїх знань на практиці (закордонні практики), професіоналізм викладача – важливі умови для створення позитивної мотивації вивчення іноземної мови, що надалі сформує конкурентоспроможного спеціаліста на міжнародному ринку праці.

Таблиця 1

Мотиви вивчення іноземної мови

Мотиви	Відповіді респондентів	
	1 курс (освітній рівень «бакалавр»), осіб	1 курс (освітній рівень «магістр»), осіб
Зрозуміти культуру та традиції країни, мова якої вивчається	18	19
Іноземна мова допоможе продовжити навчання (магістратура, аспірантура, навчання/практика за кордоном)	19	18
Іноземна мова допоможе в майбутній професійній діяльності.	15	25
Бажання інших осіб, щоб я вивчав мову (батьки, родичі)	10	7
Володіння іноземною мовою допоможе вільно переглядати фільми, читати літературу, слухати музику	20	24
Бажання потоваришувати із представниками інших країн та вільно спілкуватися під час подорожей	27	30

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Усе про вивчення мов. Мотивація до вивчення англійської. URL: <https://osvita.ua/languages/articles/37256/>.
2. Каплінський В. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник. Вінниця : ТОВ «Ніланд Лтд.», 2015. 224 с.
3. Кириченко Т., Рідель Т. Євроінтеграційні процеси системи вищої освіти : здобутки та перспективи. *Актуальні питання гуманітарних наук* : міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Вип. 29. Т. 3. 274 с. С. 245–249.
4. Про затвердження умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2021 р. : наказ Міністерства освіти і науки України від 25 жовтня 2020 р. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-umov-prijomu-na-navchannya-dlya-zdobuttya-vishoyi-osviti-v-2021-roci>.
5. Гончаренко С. Український педагогічний словник / гол. ред. С. Головка. Київ : Либідь, 1997. 373 с.
6. Bowman R. How can students be motivated: A misplaced question? *The Clearing House*. 2007. № 81 (2). P. 81–86.
7. Gard G. Work motivating factors in rehabilitation: A brief review. *Physical therapy reviews*. 2001. № 6 (2). P. 85–89.
8. Gardner R., Lambert W. Attitudes and Motivation in Second Language Learning. Rowley, MA : Newbury House Publishers, 1972.
9. The Oxford Dictionary. 2008. P. 242.
10. Mayer R. Towards a science of motivated learning in technology-supported environments. *Educational Technology Research and Development*. 2011. № 59 (2). P. 301–308.

REFERENCES

1. Vse pro vyvchennya mov. Motyvaciya do vyvchennya anglijskoyi – 2013 URL: <https://osvita.ua/languages/articles/37256/> [in Ukrainian]
2. Kaplinsky V. V. Metodyka vykladannya u vyshhij shkoli: Navchalnyj posibnyk [Methodology of teaching in higher educational establishments]. Vinnytsia: LLC “Niland LTD”, 2015 – 224 pp. [in Ukrainian]
3. Kyrychenko T. O., Ridel T. M. Yevrointegracijni procesy systemy vyshhoyi osvity: zdobutky ta perspektyvy [Eurointegration processes of higher education in Ukraine: achievements and perspectives]. Humanities science: interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University young scientists research papers – Drohobych: Publishing house “Helvetyka”, 2020. – Issue. 29. Vol 3. – 274 p., 245–249 pp. [in Ukrainian]
4. Pro zatverdzhennia umov pryjomu na navchannia dlia zdobuttia vyshchoi osvity u 2021 rotsi. Nakaz ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 25 zhovtnia, 2020. [About the approval of the entry requirements to higher educational institutions (Master's degree). The Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated the 25th of October, 2020] – URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-umov-prijomu-na-navchannya-dlya-zdobuttya-vishoyi-osviti-v-2021-roci> [in Ukrainian]
5. Ukrayinskyj pedagogichnyj slovnyk / Goncharenko S.; gol. redaktor Golovko S. [Ukrainian pedagogical dictionary] – Kyiv: Lybid, 1997. – 373 p. [in Ukrainian]
6. Bowman, R. F. (2007). How can students be motivated: A misplaced question? *The Clearing House*, 81 (2), 81–86 pp.
7. Gard, G. (2001) Work motivating factors in rehabilitation: A brief review. *Physical therapy reviews*, 6 (2), 85–89 pp.
8. Gardner, R. C., & Lambert, W. E. (1972). Attitudes and Motivation in Second Language Learning. Rowley, MA: Newbury House Publishers.)
9. The Oxford Dictionary – 2008 – Retrieved from: <https://www.oed.com/>
11. Mayer, R. E. (2011). Towards a science of motivated learning in technology-supported environments. *Educational Technology Research and Development*, 59 (2), 301–308 pp.